

 UmbertoArte

SANATÇILAR
RESİM
İNCELEMELERİ
MİTOLOJİ

UMBERTO
ARTE ile
Sanat

DESTEK
yayımları

DESTEK YAYINLARI: 1287
SANAT: 2

UMBERTO ARTE İLE SANAT-II

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Levent Kocaoğlu
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Haziran 2020 (3.000 Adet)
4. Baskı: Ağustos 2020
5. Baskı: Eylül 2020
6. Baskı: Ocak 2021
7. Baskı: Mayıs 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-859-6

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

ÖNSÖZ

Sanat tarihi içerisinde kimilerinin ismini sıklıkla duysak da haklarında detaylı bilgi olmayan 6 sanatçı ile tekrar sizlerleyim. Sevgili okurlarım ile ortaklaşa akıl yürüterek bu sanatçılar hakkında gerçek bilgiye ulaşmayı amaçladım.

Kitap 6 sanatçı etrafında dolaşsa da, bu sanatçıları ilişkide oldukları onlarca sanatçı ile birlikte ele aldım. Birçok yerde eserler hakkında dünden bugüne yapılan yorumları sıralayıp, son kararı sizlere bıraktım. Resim incelemelerini daha analitik yaparak eserlerin içerisinde girmenizi istedim.

Tamamıyla gerçeklere dayalı bir roman okur gibi sanatçıların hayatlarına dokunup, onlarla birlikte şehir şehir gezip sanatsal aktivitelerine birlikte tanıklık etmeyi, eserlerin oluşturulma süreçleri, arka planlarındaki gerçekler, sanatçıların psikolojileri, tarihi ve mitolojik hikâyeler ile ilişkilerini hep birlikte görmeyi arzu ettim.

Bu önemli sanatçıların etkiledikleri ve etkilendikleri sanatçılara değinerek sanat tarihi içerisindeki yerlerinin ve sanat tarihinin ilerleyişindeki diyalektik süreci kavramak, en önemlisi de bir resmin hikâyesini ve oluşturulma sürecini öğrendikten sonra o resme bakış açımızın nasıl değiştiğini görmenizi sağlamak ilk düsturum oldu.

Kitap bittiğinde damaklarda güzel bir tat bırakması dileğiyle... Buyurun başlayalım.

#umbertoarteilesanat

İÇİNDEKİLER

Johannes Vermeer	6
Diego Velázquez	76
John Constable	162
Jean Baptiste Camille Corot	214
Arnold Böcklin	242
İvan İvanoviç Şişkin	270

"Her çağ bir sonraki çağı düşler"

Jules Michelet

*Johannes Vermeer / İnci Küpeli Kız /
Girl with a Pearl Earring / 44.5 x 38.1 cm 1665
Mauritshuis / Den Haag Hollanda*

Johannes Vermeer

(1632-1675)

“Işığın Ustası”

Kitabıma birçoğumuzun aşına olduğu bir isim ile başlamak istiyorum: Johannes Vermeer. Hollanda Altın Çağı'nın usta ismi. Sanat tarihinin popüler isimlerinden biri olduğu için hakkında çok şey yazıldı, söylendi. Vermeer'in resimleri tamamlanmaya açık hikâyeler barındırdığından filmlere, romanlara konu oldu, çalışmaları reklamlarda kullanıldı. Öncelikle Vermeer hakkındaki bilgileri gerçeğin etrafında toplamaya çalışacağım.

Vermeer, 1632 yılında Hollanda'nın güneyinde Delft şehrinde bir ipek işçisinin oğlu olarak dünyaya geldi. Hollanda'nın kalbinde doğup büyüyen ve ölen bu sanatçı hakkında çok az bilgi var. Aldığı sanat eğitimi, çıraklığı ve ustaları hepsi birer sır. Dönemin sanatçıları ile ilgili bilgiler genellikle bağlı oldukları localardan ve mektuplaşmalarından edinilirdi, Vermeer'den geriye herhangi bir yazılı metin ve mektup kalmadı. Günümüze kalan resimlerinden onun bir tür janr ressamı olduğunu biliyoruz. Günlük hayatta karşılaştığı anlar, güneş ışığının aydınlatığı odalarda gündelik işlerle meşgul olan kadınlar, erkekler, dikiş dikenler, mektup okuyanlar, mutfak işleriyle uğraşanlar ve müzik dersi alanlar. Onun bu gündelik işleri konu edinen resimleri barındırdığı şiirsellik, görsellerin gücü ve kullandığı ışık ile bakan kişileri içerisine çekti.

8

Yumuşak fırça kullanımına rağmen son derece görkemli resimler ortaya çıkardı. Günlük sıradan işleri yüceltti, resimlerinde muhteşem anlar yakaladı. Kullandığı ışığı sanat tarihi içerisinde kimseyle kıyaslayamayız, genellikle pencereden odaya giren ışık dağılarak tüm figür ve nesnelerin üzerini kaplayıp onları aydınlatıyor. Işık o kadar güçlüdür ki, Vermeer'in resimlerinde pencerelerden dışarıyı görünmez, sadece içeriye giren ışığı görürüz ve hissederiz.

Van Eyck'in Arnolfini'nin Evlenmesi resmini hatırlarsak orada pencereden görünen kiraz ağaçları vardı. Vermeer'de ışık içerisinde parlayan salt pencereler görünür, içeriye giren ışık her nesne üzerinde değişik yansımalar oluşturur. Vermeer resimlerinde gün ışığının dışında farklı materyal kullanmazdı, onun resimlerinde tertemiz bir gün ışığı vardır. İç mekânlarda olağanüstü şekilde yayılan yumuşak ve zengin bir ışıktır bu.

Bazı resimlerinde küçük ışık dokunuşları ile noktacılık yaptı. Işık, Vermeer'in en önemli gücüydü, boyayı ışığa çevirme konusunda eşsiz bir yeteneğe sahipti. Onun resimlerinde gizli bir matematik vardır, her şey defalarca hesaplandıktan sonra tuvaldeki yerini alır. Vermeer'in eserlerindeki her şey birbirine bağlı ve geçişkendir. Resimlerindeki herhangi bir şeyi, diğerlerinden ayrı düşünemezsiniz, hiçbir şeyi şansa bırakmaz. Çünkü o nesnelereki doğrusal perspektif ile çeşitli kaçış noktaları oluştururdu, ilerleyen sayfalarda biraz daha açacağım. Vermeer bizim nereye bakmamızı istiyorsa gözlerimiz o noktaya doğru çevrilir. Vermeer'in ve o dönem Hollandalı sanatçılarının resimlerinin konularını belirleyen unsurlardan biri de sanat hayatı ve ticaretini belirleyen orta sınıf işadamlarının resimde mitoloji ve dini konular yerine kendi gündelik hayatlarına ilişkin öğeleri görmek istemeleri oldu. Onların aile yaşantısı, gündelik hayatı sanatın merkezine yerleşti, o konular Vermeer'in uzmanlık alanıydı.

Kuzey Avrupa'nın en muhteşem resimlerinden birkaçını yapan Vermeer, tüm bu yeteneklere rağmen son derece sefil bir yaşantı sürdü. Geertruy Vermeer adında kendisinden 12 yaş büyük bir ablası olduğunu biliyoruz. Babasını 20 yaşında kaybetti. Kendisi de 43 yıl sonra aynı yerde hayatını kaybedecekti. Vermeer, sanatından izler taşıdığı Leonardo gibi resim konusunda çok titizdi. Her bir resmini ince ince işler, kusursuz resimler ortaya çıkarmaya çalışırdı. Eserlerini oluştururken çeşitli tekniklerden faydalandı, onlara da değineceğim.

Bu titizlikle üstün nitelikli ürünler ortaya çıkarsa da üretkenlik açısından kısırdı. Toplamda 35 resim yaptığı düşünülüyor. Daha doğrusu günümüzde ona atfedilen resim sayısı bu kadar. 35 resmin 18 tanesinde, süt döken, terazi ile tartım yapan, dikiş diken, mektup okuyan, yazı yazan, uyuyan, kırmızı şapkalı ve inci küpeli kız gibi tek bir kadın figürü var. Johannes Vermeer, 21 yaşına geldiğinde Catharina Bolnes ile evlendi. Bolnes'ten toplam 11 çocuğu oldu. Yine kitabımda değineceğim Arnold Böcklin'in 14 çocuğu vardı. Böcklin konusu geldiği zaman detaylandıracağım Böcklin ve Vermeer arasında şöyle bir ortak nokta daha var. Böcklin'in Ölüler Adası resmi bir dönem Hitler'in koleksiyonunda bulundu, Vermeer'in Resim Alegorisi (1666) adlı resmi de zamanında Hitler'in koleksiyonuna kattığı çalışmalardan biriydi.

Johannes Vermeer, Böcklin'e göre daha şanslıydı, çocuklarının 10 tanesi hayatta kaldı. Vermeer'in 10 çocuğunun ismini biliyoruz. 11. çocuğunun ismi bilinmiyor. Vermeer resimlerinde çocuklarına yer vermediği için bu konu biraz muallak. Kimi kaynaklara göre Vermeer'in ailesinin kalabalıklığı maddi sıkıntıları da beraberinde getirdi. Vermeer'in resimlerinde neredeyse hiç ses yoktur, her şey son derece dingindir. Vermeer'in on çocuğu olduğunu düşünürsek resimlerindeki sessizlik ve dingin ortamın Vermeer'in özlemine çektiği durumlardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

- 10 riz. Şöyle bir detay vereyim, Vermeer çok sefil bir yaşantı sürdürdüğü için Catharina Bolnes ile evlendiğinde kendi evlerini kuramayıp Bolnes'in ailesinin yanına içgüveysi gitti. Vermeer, fakirlikten içgüveysi olarak gittiği evde 11 çocuk yaptı. Vermeer'in içgüveysi olarak gittiği evde 11 çocuk yapmasını kaygısızlık ve rahatlıktan ziyade çocuk sevgisine bağlıyorum.

Pieter Claesz van Ruijven (Delft, 1624-Delft 1674)

Sanatçıların hayatına baktığımız zaman hemen hepsinin hayatına dokunan isimler olduğunu görüyoruz. Leonardo'nun Medici ailesi, Caravaggio'nun Francesco Maria del Monte'si, Van Gogh'un Theo'su gibi. Bu anlamda Vermeer'in hayatında da 25 yaşında tanıştığı Pieter van Ruijven'in etkisi oldu. Pieter van Ruijven, sanat koleksiyoneri ve simsarıydı, Vermeer'i sanatsal anlamda çok destekledi ve finanse etti. Onun sayesinde Vermeer ticari anlamda çok kötü günler geçirse de sanatından ödün vermedi, en kaliteli boya ları, en güzel tuvaleri kullandı. Vermeer'in 20 civarı resmi Pieter van Ruijven koleksiyonundan çıktı.

Bu arada Vermeer Pointillé tekniğini geliştirdi, boya ları tuvale yumuşak ve tanecikli olarak vuruyordu. Vermeer'in resimlerinde insan gözünün algılayamayacağı incelikte perspektif ve ışık oyunları vardır. Bu çizimleri yaparken de Camera Obscura tekniğinden faydalandığı düşünülür. 1620'lerden itibaren geliştirilen ve Karanlık Oda anlamına gelen bu teknik, komple karanlık odaya bir noktadan ışık düşürülerek duvara yansıtılan görüntünün üzerinden giderek oran, orantı ve perspektiften kaynaklanacak hataları minimize etmeyi amaçlıyordu. Zaman içerisinde daha ergonomik çözümler bulundu, elde taşınabilecek portatif bir cihaz haline getirildi. Tahta kutu içerisindeki dışbükey mercekten içeri süzülen ışık, kutu içerisindeki aynalar sayesinde kırılmaya uğrayıp karanlık oda makinesinin üzerindeki karanlık cama yansıyor du. Bu sayede sadece muazzam perspektifler yakalamakla kalmadı, parlamalar, yumuşak geçişler ve kameralarda olduğu gibi bir yeri netlerken diğer yerlerin flulaşması gibi etkiler tuval üzerinde yakalandı.

Sonrasında bu teknik, fotoğraf sanatının gelişmesine neden olup, fotoğraf makinesine evrildi. Bu anlamda resim sanatı, fotoğraf makinesinin icadından yaklaşık 200 yıl öncesinden fotoğraf sanatçılarına öncülük etmeye başladı.

12

Vermeer aynı zamanda ışığın gücünü bu şekilde gösterdiği için ilk sinematograflardan biri olarak tanımlanır. Vermeer, Camera Obscura tekniğini sıklıkla kullandı, sonrasında Venedikli şehir ressamı Canaletto ve yeğeni Bellotto gibi isimler bu teknikten faydalandılar. Öncesinde daha ilkel yöntemlerle de olsa Leonardo bu tekniği kullanıyordu ama Vermeer ile adını tekrar duyurup popülerleştiği için Vermeer bu tekniğin en önemli öncülerinden biri olarak görülür.

Vermeer adını duyurmak için çeşitli loncalara üye oldu, bunların en ünlüsü 21 yaşında giriş yaptığı Luke esnaf loncasıdır. Orada başkanlığa kadar yükseldi ama maddi sıkıntılar peşini bırakmadı. Dönem Hollanda'sının içinde bulunduğu savaşlar onu ticari anlamda sıkıntıya soktu, kalabalık ailesinin sorumluluğunu taşıyamaz duruma geldi. Üstün yeteneği ve sanatı onu hayata bağlamaya yetmedi. 40 yaşında iflas etti ve 43 yaşında cinnet geçirerek hayatını kaybetti. Ailesini büyük bir sefalet, yoksulluk ve borç batağı içerisinde bıraktı. Bunlara rağmen 1675'te öldüğünde eşi, "Sonuç olarak çocuklarının sorumluluğunu omuzlarında hissetmesi ve kendisini hiç düşünmeden azimle sürekli çalışmasıyla yavaş yavaş bozulan sağlığının onu günden güne eritmesi sebebi ile daha bir buçuk gün önce ayakta durabilen eşim bugün ruhunu teslim etmiştir!" diye yazdı.

Hayatına baktığımız zaman kayıp bir yaşam görüyoruz, resimlerindeki mutlu anlar, aşk soslu kompozisyonlar, müzik dersleri, inci küpeler; bunlar hayalindeki ideal yaşam ve kadın imgelemine tuvaline yansımalarıydı. Gerçek hayatı o kadar renkli olmadı. Kayıp yaşam tanımını hem mecazi hem de gerçek anlamıyla kullanabiliriz. Vermeer ölümünden sonra, gazeteci ve amatör fotoğrafçı olan Théophile Thoré-Bürger'in iki yüzyıl sonra 19. yüzyıl ortalarında Vermeer'i yeniden keşfine kadar unutuldu.

Théophile Thoré-Bürger, Vermeer üzerine araştırmalar yapıp

Théophile Thoré-Bürger (1807-1869) / photographed by Nadar (c. 1865)

onun eserlerini tekrar gün yüzüne çıkardı. Nasıl Kafka'nın eserlerinin birçoğunu Max Brod'a borçluysak Vermeer'in eserlerini de öncelikle kendisini sanatsal anlamda finanse eden Pieter van Ruijven ve sonra eserlerini iki yüzyıl sonra tekrar keşfedip ortaya çıkartan Théophile Thoré-Bürger'e borçluymuz.

- 14 Théophile Thoré-Bürger'in yaptığı keşifler sadece Vermeer ile sınırlı değil, Hollanda Altın Çağı'nın bir başka önemli ismi Frans Hals'ın Haarlem Cadısı (Malle Babbe) resmi de yine Théophile Thoré-Bürger tarafından tanımlandı. Resimdeki kadın bir dönem Haarlem Akıl Hastanesi'nde kalan hastalardan biri. Frans Hals, bu resmi o dönem aynı akıl hastanesinde yatan oğlunu ziyarete

Frans Hals / Haarlem Cadısı / Malle Babbe / 1633 / 78,50 cm x 66,20 cm
Gemäldegalerie Berlin

*Carel Fabritius / 1622-1654 / Young Man in a Fur Cap, 1654
The National Gallery London*

gittiğinde yapmıştı. Sirtında bir baykuş duruyordu ve baykuşlara yıllar içerisinde cadılıktan bilgeliğe birçok anlam yüklendi. Gustave Courbet ve Hals'ın öğrencileri dahil bu resim defalarca tekrarlandı, benzerleri yapıldı. Théodore Géricault'un da benzer bir resmi vardı, bir önceki kitaptan hatırlayanlar olacaktır.

Sayfa mizanpajında yeni sanatçıya geçerken solda sanatçının kendi portresini kullanıyorum ancak bu sefer İnci Küpeli Kız resmine yer verdim, çünkü Vermeer'in otoportresi çok az. Vermeer olarak dolaşan resimlerin birçoğu da Carel Fabritius'a ait. Bir tane örnek vermek gerekirse Fabritius'un öldüğü yıl yaptığı bu portresi kimi yerlerde Vermeer'e atfedilip, Vermeer biyografilerine eklenir.

16

Carel Fabritius, Rembrandt'ın öğrencisiydi. 32 yaşında kendisiyle birlikte yüzlerce kişinin öldüğü barut deposu patlamasında hayatını kaybetti. Carel Fabritius'un tekniğinin Vermeer'i etkilediği yönünde genel bir kanı var, belki de bu yüzden Vermeer hakkındaki yazılarda sıklıkla Carel Fabritius resmi kullanılıyor. Vermeer'in otoportresinin az olması araya bu şekilde kaynakların yapılmasına neden oluyor.

Vermeer'in tam olarak kimlerden resim dersi aldığı da bilinmiyor. Söylediğim gibi hayatına ilişkin keskin bilgiler yok, birçoğu varsayımlara dayanıyor. Dini ve tarihi resimleri ile bilinen Hollandalı ressam Leonaert Bramer bunlardan biri. Leonaert Bramer'in Vermeer'in babasının arkadaşı olması bu ihtimali bir miktar güçlendiriyor.

Kimi kaynaklar ise Vermeer'in yukarıda bahsettiğim Carel Fabritius'tan ders aldığını söylüyor. Carel Fabritius öldüğünde Vermeer 22 yaşındaydı, hemen hemen Luke esnaf loncasına girdiği yıllar. O loncalara kabul edilen kişilerde en az 6-7 yıllık ciddi bir sanat geçmişi istendiğini varsayarsak Vermeer 15-16 yaşlarında olsa Carel Fabritius'un da 25 yaşlarında olması gerekir. Fabritius da yirmili yaşlarının başında Rembrandt'tan dersler alıyordu. Carel Fabritius, Vermeer'in olduğu şehir Delft'e geldiğinde 28 yaşındaydı. O sıra Vermeer 18-19 yaşlarında:) Vermeer'in Loncaya kabulü için gerekli eğitim koşullarını göz önünde bulundurursak Carel Fabritius'tan çok daha öncesinde sanat eğitimi almaya başlaması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu durumda Leonaert Bramer seçeneği daha güçleniyor. Vermeer'in resimlerine baktığımız zaman bunların Kuzey Avrupa resmi olduğunu anlayabiliyoruz fakat şu sanatçıdan etkilenmiştir diyemiyoruz. Kullandığı lacivert, kırmızı (narçiçeği) ve sarı renkler ile oluşturduğu sıcak atmosferli kompozisyonlara sahip janr resimleri yaptı. Bir tanesini konunun en sonunda paylaşacağım, toplam iki adet manzara resmi var.

*Antony van der Does / Portrait of Leonaert Bramer (1596-1674) / 1662
Het Gulden Cabinet, s. 253*

18

Vermeer'in iki adet manzarası dışında kalan resimlerinin hemen hepsi iç mekân çalışmalarıdır. Sayfalardır yazıyorum henüz Vermeer resimlerine geçemedim. Resimlere geçmeden son bir detay paylaşmak istiyorum. Vermeer'in doğduğu şehir Delft'te Vermeer ve çağdaşlarının Hollanda'daki çalışmalarına adanmış bilgi merkezi Vermeer Centrum bulunmaktadır.

